

СТРАТЕГІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 1:378:316.343-022.326]:37.041 (477)

МОЛОДІ ПРЕКАРІЇ ТА РІЗНОМАНІТНІ ФОРМИ САМООСВІТИ: ДО ПИТАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

*YOUNG PRECARIUM AND VARIOUS FORMS OF SELF-EDUCATION:
TO THE ISSUE OF THE RELEVANCE OF HIGHER EDUCATION IN
UKRAINE*

О. О. Гончарова

Актуальність теми дослідження обумовлена сучасними викликами суспільства щодо рівня освітніх послуг та подальшого використання отриманих знань, умінь та навичок у професійній діяльності. Ситуація загострюється ще й фактором тотального поширення прекарних трудових практик серед молодих людей, що передбачає перебування останніх у ситуації постійного стресу, готовності втратити поточне місце роботи та реалізовувати найрізноманітніші можливості працевлаштування.

Постановка проблеми. Стаття присвячена проблемі адекватності традиційної вищої освіти сучасним реаліям світу, який зазнає перманентних соціальних транс-формацій. Зокрема, аналізується відповідність запитів молодих працівників до освітніх послуг та своєчасність відповіді класичного університету на ці запити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключові проблеми університету в сучасному глобалізованому та комерціалізованому

Urgency of the research is conditioned by modern challenges of the society in terms of the educational services level and further use of the acquired knowledge, skills in professional activities. The situation is also exacerbated by the fact that there is a total spread of precarite labor practices among young people, which implies staying in the situation of constant stress, readiness to lose the current place of work and to realize the variety of employment opportunities.

Target setting. The article is devoted to the problem of the adequacy of traditional higher education to the world modern realities, which undergo permanent social transformations. In particular, there is provided the analysis of the relevance of the requests of young workers to educational services and timeliness of responses of the classical university to these inquiries.

Actual scientific researches and issues analysis. Key problems of the university in a modern globalized and commercialized world were considered

світі розглядали такі зарубіжні дослідники, як Р. Барнет, У. Бек, О. Бікбов, У. Боуен, С. Брінт. Дж. Вошберн, К. Калхун, П. Кук, М. Куртсвайль, Б. Рідінгс, Е. Росс, Ш. Сулье, Е. Тобін, Р. Франк, М. Шелер та ін. Серед вітчизняних науковців цим напрямком досліджень цікавляться та активно розглядають В. Андрущенко, Т. Жижко, О. Кивлюк, А. Конверський, Р. Чернороз та ін.

Постановка завдання. Здійснити детальний розгляд проблеми актуальності традиційної вищої освіти у сучасних умовах суспільства, перманентних змін та прекаризованої трудової діяльності, з акцентом на унікальні українські реалії.

Виклад основного матеріалу. Наголошується на тому, що сучасні молоді люди часто розглядають різноманітні практики самоосвіти як альтернативу практиці здобуття вищої освіти, мотивуючи свою позицію тим, що ці практики забезпечують їм трудову мобільність, можливість швидкої професійної перекваліфікації, а також відбуваються у межах відносно коротких термінів часу.

Висновки. В Україні, на сьогоднішній день, необхідний певний рівень державного патерналізму у сфері традиційної вищої освіти, яка має поставити своїм наскрізним питанням не лише здобуття студентом визначеного фаху, а формування із нього зрілої особистості, із цілісним світоглядом та життєвими орієнтирами.

Ключові слова: вища освіта, інститут вищої освіти, молодь, неолібералізм, освітні практики, прекаріат, прекарність, самоосвіта, соціально-гуманітарні дисципліни, університет.

by foreign researchers, such as R. Barnet, U. Bek, O. Bikbov, U. Bouen, S. Brint, Dzh. Voshbern, K. Kalkhun, P. Kuk, M. Kurtsvail, B. Ridinhs, E. Ross, Sh. Sulie, E. Tobin, R. Frank, M. Sheler and others. Among domestic scientists, this direction of research is actively interested and actively considered by V. Andrushchenko, T. Zhyzhko, O. Kyvliuk, A. Konverskyi, R. Chernoroh and others.

The research objectives. To carry out a detailed analysis of the relevance of traditional higher education problem in the modern conditions of society, permanent changes and precarious work, with an emphasis on unique Ukrainian realities.

The statement of basic materials. It is emphasized that modern young people often view various practices of self-education as an alternative to higher education by motivating their position that these practices provide them with labor mobility, the possibility of quick professional retraining, and also occur within relatively short periods of time.

Conclusions. Today in Ukraine, a certain level of state paternalism is needed in the sphere of traditional higher education, it is not only the student's receipt of a certain specialty that should be put by his cross-cutting issue, but the formation of a mature personality, with an integral worldview and life guides.

Keywords: higher education, higher education institution, youth, neoliberalism, educational practices, precariat, excellence, self-education, social and humanitarian disciplines, university.

*«...На всех путях, рассудок твой ведущих
К Познанию правды, ты не торопись
Спешить вперед с толпою тех бегущих
Безумцев, что глядят и вверх, и вниз
И все вопросы быстро разрешают, -
Но к истине с оглядкою стремись.
Пусть, как свинец, в пути отягощают
Твою походку цепи долгих дум.
Те на тропу опасную вступают,
Что действовать привыкли наобум».
(Данте Алиг'єрі «Божественна комедія. Рай»)*

Актуальність теми. Сучасний світ швидкоплинно трансформується. Ми живемо на своєрідному культурному зламі, коли старі соціальні парадигми більше не діють, а нові виявляються настільки непередбачуваними і виникають настільки швидко, що часто більшість членів суспільства виявляється занадто інертною, аби їх сприйняти та відрефлексувати. Такі фундаментальні соціальні зміни торкаються і системи традиційної вищої освіти, перед якою на сьогоднішній день постає складна задача – підготувати молодь до життя у ситуації перманентних змін, ризиків та відчуття нестабільності, сприяти її ефективній транзиції у повноцінне доросле життя.

Постановка проблеми. Перманентні соціальні трансформації у сучасному світі закономірно торкаються і сфери зайнятості широких мас населення. Однією із таких трансформацій є виникнення прекаріату як специфічного соціального прошарку. Цей своєрідний і досить новий для традиційного сприйняття соціальної структури суспільства прошарок керується у своїй діяльності (у тому числі – і у освітній діяльності) вже цілком іншими принципами, ніж минулі покоління. У той же час інститут вищої освіти все ще залишається на боці традиційної системи навчання та виховання студентів, пропонує їм планомірне здобуття визначеного фаху та поступальну модель життєвого планування. Звідси виникає питання актуальності здобуття вищої освіти як такої. Значна частина молодих людей сьогодні ставить перед собою питання рентабельності здобуття вищої освіти, відповідності тих матеріальних, часових, особистісних, ресурсів, необхідних для її отримання, тому соціальному та матеріальному зиску, який вони орієнтовно матимуть у майбутньому. Як наслідок, деякі з цих молодих людей починають вдаватися до

різноманітних практик самоосвіти, що, на їхній погляд, більш відповідає сучасним практикам трудоустрою. У статті детально розглядається питання того, чи дійсно такі практики самоосвіти більш відповідають на запити суспільства постійних змін і чи знаходиться у цьому суспільстві місце для традиційної вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема відповідності традиційної вищої освіти вимогам сучасного суспільства неоліберального типу, з яскраво вираженими тенденціями перетворення інформації на один із впливових ресурсів влади, є відносно новою для чинних українських реалій. Однак у таких країнах Заходу, як Великобританія, Франція, США, ця проблема є актуальною ще із 60-х – 70-х років минулого століття. Вчені цих країн саме з цього часу почали говорити про те, що в умовах, коли держава перестає опікуватися університетами та сприяє впровадженню принципів ринкової економіки у сферу вищої освіти, кардинальним чином змінюється роль та статус університетів у суспільстві. Поступово, але невпинно «вимивається» виховна функція, функція формування у студента цілісного світогляду та критичного мислення; функція надання визначеного фаху теж дискредитується, оскільки у ситуації лавиноподібного накопичення інформації університет часто не встигає за усіма новітніми тенденціями у тій чи іншій сфері життєдіяльності, а, отже, не здатен запропонувати студенту такі знання, які могли б бути цілком актуальними часу, коли він покине стіни альма-матер. Ці ключові проблеми університету в сучасному глобалізованому та комерціалізованому світі розглядали такі зарубіжні дослідники, як Р. Барнет, У. Бек, О. Бікбов, У. Боуен, С. Брінт. Дж. Вошберн, К. Калхун, П. Кук, М. Курцвайль, Б. Рідінгс, Е. Росс, Ш. Сульє, Е. Тобін, Р. Франк, М. Шелер та ін. Серед вітчизняних науковців цим напрямком досліджень цікавляться та активно розглядають В. Андрущенко, Т. Жижко, О. Кивлюк, А. Конверський, Р. Чернорог та ін.

Постановка завдання. Завданням статті є детальний розгляд проблеми актуальності традиційної вищої освіти у сучасних умовах суспільства перманентних змін та прекаризованої трудової діяльності, з акцентом на унікальні українські реалії.

Виклад основного матеріалу. Як зазначалося вище, сучасні реалії ринку праці сприяють появі такого специфічного соціального

прошарку, як прекаріат. Під прекаріатом (від лат. «prescarit» - «сумнівний», «негарантований», «нестабільний») у загальному сенсі цього слова слід розуміти специфічний соціальний прошарок людей, які мають тимчасову роботу і не мають змоги опинитися у професійному штаті певного підприємства. Стабільне робоче місце більше не є гарантованим, навпаки – воно опиняється полем для жорстокої конкуренції між потенційними кандидатами на нього, в ході якої часто мають місце brutальні порушення законних трудових прав останніх. Прекарії постійно знаходяться у стані балансування між трудовими умовами, які їх не влаштовують або влаштовують частково, і станом «вільного» безробіття, яке може припинитися виходом на наступну, так само нестабільну і недовготривалу роботу. Для того, щоб втримати ефемерне стабільне робоче місце або навіть просто протриматися на певній посаді більш-менш тривалий час, прекарні працівники зазнають так званого «диктату гнучкості»: вони мають бути гнучкими у питаннях організації своєї трудової діяльності, розподілення свого робочого часу, у питаннях оплати праці і т. п. Проте найбільшій гнучкості пересічний прекарій зазнає у питанні своїх професійних компетенцій «відомо з [3, с. 200-201]».

Якщо раніше, за умов фордистської моделі менеджменту підприємства і примату принципів «важкої» індустріальної економіки працівник мав установлений план своєї діяльності і відповідних їй компетенцій, мав певний орієнтир у побудові своєї подальшої кар'єри, як-то планомірне підвищення, премії, переведення на керівні посади за умови успішної організації праці тощо, то в умовах сьогодення ситуація кардинально змінилася. Виходячи з того, що підприємства ринкової економіки мають постійно відповідати на запити глобального та локального ринку, бути конкурентоспроможними і, у свою чергу, гнучкими з огляду перманентних ринкових коливань, такої ж невизначеності у своєму пролонгованому значенні зазнають і вимоги, які ставляться перед працівниками. Довгострокове, планомірне навчання, яке вимагає значних особистісних зусиль та ресурсу часу, систематичні підвищення кваліфікації у конкретному сегменті професійної діяльності, засвоєння таких професійних навичок, які були б актуальними через десятиліття, - сьогодні всі ці практики більше не представляються актуальними. Навпаки, у постійній гонитві за викликами ринку працівники підприємства, кожен на своїй ланці,

мають бути підготовленими до варіантів кардинальної зміни своїх професійних обов'язків, засвоєних раніше практичних знань та вмінь «розглянуто у [1, с. 56]». Прихильники оптимістичної точки зору на питання особливостей прекарної праці називають таку швидкоплинність професійних компетенцій професійною мобільністю.

Звичайно, така глобальна тенденція знаходить своє вираження у соціально-освітніх практиках. Інститут вищої освіти на сьогоднішній день зазнає революційних змін, про що зазначають такі дослідники вищої школи, як В. Андрущенко, Р. Барнет, У. Бек, О. Бікбов, У. Боуен, С. Брінт. Дж. Вошберн, Т. Жижко, К. Калхун, О. Кивлюк, А. Конверський, П. Кук, М. Курцвайль, Б. Рідінгс, Е. Росс, Ш. Сульє, Е. Тобін, Р. Франк, Р. Чернорог, М. Шелер та ін. Переосмислюється доцільність отримання традиційної вищої освіти як такої, оскільки, на думку деяких вчених, вона більше не відповідає умовам, які ставлять перед нею сучасні соціальні реалії. Серед них можна виділити наступні:

1. Під час процесу здобуття традиційної вищої освіти неможливо охопити і обробити усю інформацію, яка у майбутньому знадобиться спеціалісту; знання постійно застарівають, і те, чого студент навчився сьогодні, завтра буде вже неактуальним;

2. Під час здобуття вищої освіти студент має вчити і дисципліни загальногуманітарного курсу, витрачати на них свій час і зусилля, хоча ці знання не принесуть йому в майбутньому матеріального зиску;

3. Здобуття вищої освіти – довготривалий процес; ресурс часу економічно вигідніше застосувати для знаходження прибуткової роботи.

Це далеко не останні дискурсивні питання, які постають сьогодні перед інститутом вищої освіти і на які він має відповісти суспільству, щоб довести до широкого соціального загалу своє право на існування. На перший погляд, дійсно - здобуття традиційної вищої освіти є економічно не вигідним, якщо ми розглядаємо цей процес з точки зору короткострокових життєвих стратегій особистості «розглянуто у [5, с. 13]».

Короткострокові життєві стратегії стають ще однією важливою ознакою способу життя сучасних прекаріїв. У сьогоднішніх українських умовах ми стикаємося з усією тотальністю цього явища

вперше, у рамках життя покоління, яке народилося після розпаду СРСР і яке зараз змушене керуватися вже принципово іншими життєвими стратегіями, ніж покоління його батьків. Проте у країнах Заходу цей феномен вже був детально описаний у середині – кінці ХХ століття у таких творах, як «Плинна сучасність» З. Баумана, «Сила слабких зв'язків» М. Грановеттера, «Корозія характеру» Р. Сеннета, «Попереду змін» Дж. Коттера та ін.

Короткострокові життєві стратегії та стиль життя, який вони у своїй тотальності оформлюють, породжують такий соціальний феномен, як прекарність. Прекарність – це соціальна якість індивіда, яка включає його схильність до тимчасових соціальних дій та станів, превалювання останніх над довгостроковими планами та орієнтирами у різноманітних сферах його життєдіяльності. Тобто відчуття нестабільності, негарантованості, невпевненості, яке просякає трудові практики прекарія, поширюється і на інші сфери його життя – на особистісні стосунки, на формування власного оточення, на ставлення до релігійних норм, на формування політичних орієнтацій тощо. Отже, вищеописаний стиль трудових практик накладається на життєві установки та екзистенційні позиції індивіда, і він стає прекарієм не тільки за своїм соціально-трудовим статусом, але і за способом сприйняття оточуючої реальності, стрижневим компонентом якого стає відчуття перманентної невпевненості та онтологічної небезпеки «відомо з [3, с. 203]».

Поряд із цим відчуттям, яке несе цілковиту загрозу цілісній особистості, її психологічному благополуччю, постає і фактична проблема: при орієнтації на мінливість і короткостроковість у життєвих планах досить важко, а часто і просто неможливо реалізувати фундаментальні життєві проекти. При орієнтації на мінливий часовий момент особистість не зацікавлена у тому, щоб докладати значних зусиль, навіть інколи терпіти певні нестатки заради майбутнього. У такий спосіб це віддалене, але масштабне і успішне майбутнє ніколи не настає.

Незалежно від соціальних умов мінливої сучасності, яку сьогодні ми переживаємо, - кожен у свій спосіб - людська особистість зазнає об'єктивних психологічних закономірностей свого розвитку. Однією з таких закономірностей є проходження кризи середнього віку, яка настає приблизно у віці 35 – 45 років (залежно від індивідуальних особливостей розвитку). Одним із ключових елементів успішного

подолання цієї кризи особистістю є своєрідне підбиття життєвих підсумків, визначення значних життєвих досягнень, усвідомлення того, наскільки повно здійснилися її мрії та життєві плани. Прекарність же як життєва стратегія ставить під загрозу можливість досягнення значних життєвих результатів, а тим паче – результатів, перевірених часом. Ми не стверджуємо, що при прекарному способі життя у особистості не буде ніяких життєвих здобутків. Однак вони зазвичай характеризуються нетривалістю, вразливістю, здатністю зникнути чи зруйнуватися від життєвих випробувань. Покладена у їхній основі ситуативність так чи інакше проявиться під час втрати тих першочергових умов та збігу обставин, при яких вони виникли. Як правило, це зумовлюється першочерговою мотивацією індивіда: він не буде зацікавленим до останнього боротися за свої здобутки (особистісні, статусні, матеріальні тощо), якщо вони не стали для нього усвідомленою цінністю, а представляють лише одну із реалізованих можливостей у житті.

Усі вищезазначені характеристики прекарних життєвих здобутків характерні і для такої категорії, як освіта і знання. Сучасний молодий прекарій часто схильний скептично ставитися до здобуття фундаментальної вищої освіти чи навіть вищої професійної освіти, яку можна здобути у традиційних освітніх закладах. Натомість популярності для професійного та особистісного самовизначення здобувають різноманітні курси, тренінги, семінари особистісного та професійного росту «відомо з[4, с. 1368]». Для українських реалій слід зробити поправку: згідно даних останніх соціологічних досліджень, здобуття вищої освіти все ще залишається одним із пріоритетних життєвих орієнтирів молодих людей, проте невпинно зростає кількість тих, для кого здобутий диплом є лише «коринкою», а вища освіта постає у стереотипному мисленні студентів як певна повинність, яку треба «відбути» для того, щоб далі займатися своїми справами. Натомість широкий асортимент вищезгаданих курсів, тренінгів та семінарів пропонує молодим людям знання, які можна застосовувати за принципом «тут і зараз», отримуючи гарантований матеріальний зиск. Такі нетрадиційні форми навчання пропонують своїм прибічникам наступні переваги:

1. Можливість швидко отримати необхідні інструментарій для практичної діяльності;

2. Відносно швидка процедура проходження і отримання документу про завершення курсу;
3. Клієнтоорієнтований підхід;
4. Доступність викладення матеріалу;
5. Можливість швидко переорієнтуватися у напрямі своєї діяльності.

Усі ці переваги, на перший погляд, сприяють конкурентоздатності працівника, розширюють коло його компетенцій, роблять його дійсно гнучким і підлагодженим для умов сучасної неоліберальної економіки. Слід також особливо підкреслити, що життя прекарія – це життя, сповнене перманентного стресу і життєвих викликів, в яких він має бути ефективним. Для цього сучасний ринок найрізноманітніших освітніх послуг пропонує йому численні психотерапевтичні та корегуючі курси, семінари та тренінги, на яких він може за ситуацією підвищувати ті чи інші свої якості.

Однак чи лише біла сторона у цієї блискучої медалі? Чи дійсно ситуативні самотійні освітні практики впевнено витісняють традиційний інститут вищої освіти і у недалекому майбутньому можуть стати його альтернативою? Подивимось на цю проблему під іншим кутом зору.

Однією із фундаментальних змін сучасності є збільшення інтенсивності інформаційних потоків, внаслідок чого сучасне суспільство багато дослідників схильні називати інформаційним або smart-суспільством. Інформація в такому суспільстві набуває якості повноцінного засобу життєдіяльності та отримує чіткі риси провідного владного ресурсу «розглянуто у [6, с. 225]». Раніше говорили: «Хто володіє знанням – володіє світом». Сьогодні цей крилатий вислів з поправкою на актуальність звучить дещо інакше: «Хто володіє потоками інформації – володіє світом». І у цьому сенсі поняття «знання» та «інформація» не тотожні. Філософська категорія «знання» передбачає наявність критерію істинності – відповідності реальним умовам та закономірностям у світі явищ. Категорія ж «інформація» передбачає відображення цих явищ у символічних формах, проте це відображення не обов'язково має відповідати реальності. У таких умовах значно зростають прецеденти маніпулювання інформацією. Інформація більше не є нейтральною, подання її з різноманітними акцентами може послугувати корисливим цілям замовників маніпулювання, і у такий спосіб

індивід, що сприймає її, формує у своїй свідомості картину викривленої реальності, згідно якої починає жити і реалізовувати певні цінності. Масштаби маніпулювання зростають пропорційно потужностям інформаційних потоків, з якими особистість стикається щоденно. Таким чином, для сучасної людини особливо важливою є здатність вміти якісно сортувати інформацію, ставитися до неї усвідомлено та критично, аналізувати її на предмет співпадіння із об'єктивною реальністю.

Перед інститутом традиційної вищої освіти сьогодні ставлять на карб те, що він більше не забезпечує особистість усією необхідною інформацією для здобуття певного фаху «розглянуто у [5, с. 16]». Однак, якщо ми змінимо кут зору із функції механічного надання інформації на функцію вміння нею користуватися, оперувати, застосовувати та сортувати, ми побачимо, що саме інститут вищої освіти надає особистості таку можливість. Особливої ролі у цьому процесі набувають соціально-гуманітарні дисципліни, які не приносять студенту очевидного матеріального зиску «розглянуто у [4, с. 185]». Викладання таких дисциплін, як філософія, історія, соціологія, психологія на системному, ґрунтовному рівні має породити у студента живий інтерес до оточуючої соціальної реальності, проте інтерес не споживацький, а творчо спрямований. Оволодіваючи ґрунтовними суспільствознавчими знаннями, вміючи відрізняти хибне від істинного, орієнтуватися у потоках найрізноманітнішої інформації, студент по виході зі свого вищого навчального закладу опиняється більш пристосованим до мінливої соціальної реальності, ніж ті його однолітки, які обрали шлях ситуативного самостійного навчання. У цьому сенсі, на наше щире переконання, має бути здійснений поворот до принципів класичної вищої освіти, яка мала на своїй меті не стільки забезпечити людину майбутнім фахом (що, проте, робилося автоматично), скільки оформити її світосприйняття, спрямувати її науковий та особистісний пошук. У цьому процесі ми вбачаємо втілення класичного закону діалектики Г. Гегеля – закон заперечення заперечення: вища освіта від своєї класичної форми (універсальна) переходить до форми забезпечення визначеної соціальної ніші (спеціальна, зорієнтована на здобуття визначеного фаху), а потім знову повертається до своїх класичних принципів. Іншими словами, в умовах сьогодення здобуття вищої освіти має бути не стільки поставлене на поталу мінливій сучасності, скільки слугувати

специфічним фреймом її сприйняття, будувати такий тип світогляду, який би слугував альтернативою вищеописаним короткочасним стратегіям.

Примітно те, що вивчення дисциплін загальногуманітарного спрямування, які, на перший погляд, не приносять студенту матеріального зиску, у подальшому, навпаки, може послугувати засобом економії значної кількості грошей та навіть засобом персональної оборони шкідливій інформації «відомо з[8, с. 87]». Мова йде про відвідування різноманітних тренінгів та семінарів, які проводять некваліфіковані особи або особи із нечистими намірами. Такі освітні практики є не лише дорогими, але інколи навіть небезпечними, оскільки не лише апелюють до відкрито шарлатанських ідей, але можуть стати травматичним фактором для людської психіки. Яскравими прикладами таких практик є залучення до різноманітних релігійних сект, до терористичних організацій типу ІДІЛ, заняття практиками самотійного виведення себе із невротичних станів, захоплення медитативними практиками, в ході яких людина переживає змінені стани свідомості, тощо. Одними із ризикогенних факторів потрапляння молодшої людини до таких організацій та клубів є, по-перше, потрапляння до певної життєвої складної ситуації, яку людина не може вирішити самотійно, а, по-друге, брак знань із соціально-гуманітарних дисциплін. Людина ж, яка отримала елементарні знання із соціальної філософії, соціальної психології, релігієзнавства тощо, вже із більшою вірогідністю буде шукати виходу із своєї ситуації у принципово інших напрямках, чим збереже своє життя і здоров'я, а, можливо, і життя та здоров'я своїх близьких.

Популярною є і така точка зору, згідно якої вища освіта сьогодні має повністю відповідати на запити студентів, які її отримують і, таким чином, виступають клієнтами надання освітніх послуг. Проте варто пам'ятати, що замовники цих послуг – молоді люди, ще не обізнані із реаліями сучасного життя; часто внаслідок браку життєвого досвіду вони не ладні об'єктивно оцінити, які знання і з яких дисциплін у майбутньому їм знадобляться, а які – ні «розглянуто у [10, с. 105]». Тому, на нашу думку, держава як соціальний інститут, зацікавлений у своїй регенерації, має проявити піклування про своїх молодих членів. Необхідно встановити певні усталені стандарти навчальних планів, які мали б обов'язково включати встановлений

обсяг соціально-гуманітарних дисциплін, і цей обсяг не підлягав би змінам з позиції керівництва ВНЗ. Існує думка, що такі заходи можна було б назвати посяганнями на університетську автономію «відомо з [9, с. 78]». Однак поняття університетської автономії не повинно перетворювати університет на просту фірму із надання послуг, яка керується виключно меркантильними інтересами. У добу буремної, змінюваної сучасності в Україні напрочуд важливо зберегти університет як кузню свідомих громадян і свідомих патріотів, які ладні на полі власної свідомості захистити себе і вищі людські цінності.

Висновок: Сучасна епоха інформаційного суспільства представляє собою своєрідний парадокс. Поряд із величезною кількістю найрізноманітнішої інформації і доступних способів її отримання процвітає кричуще невігластво. Молоді люди, привчаючись сприймати знання як товар, як річ, яка не вимагає щоденної копіткої праці та самовдосконалення, самі себе прирікають на життя, збіднене високими сенсами, у якому бракує усвідомленості і живого, творчого інтересу. Тому перед традиційною вищою освітою сьогодні постає вже не стільки проблема професійного самовизначення студента (хоча це і досить важливо), скільки проблема більш масштабна – навчити молоду людину самостійно думати і сортувати ті інформаційні потоки, в яких вона знаходиться щоденно. Інколи цей навичок є досить болючим, іноді – неприємним, але тільки у такий спосіб можна вберегти свою цілісність у епоху, коли змінюється все.

Список використаних джерел

1. Арновитц, С., Дифазіо, У., 1994. 'Будущее без работы', *Изд-во Лернера, Миннеаполис*.
2. Вашкевич, ВМ., Кивлюк, ОП., 2009. 'Сприйняття історії молоддю за умов суспільних трансформацій', *Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник, Вип. 23*, с. 304-310.
3. Гончарова, ОО., 2017. 'Основні тенденції поширення прекарності у соціальних практиках української молоді', *Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : науковий вісник : збірник наукових праць, Вип. 118 (3)*, с. 199-204.
4. Грановеттер, М., 1973. 'Сила слабых уз', *Американский журнал социологии, Т. 78*, с. 1360-1380.
5. Жижко, ТА., 2013. 'Філософія академічної освіти : монографія', *Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, Київ*.
6. Калхун, К., 2011. 'Університет у кризі?', *Журнал соціальної критики «Спільне»*, № 3, с. 8-17.

7. Кивлюк, ОП., 2016. 'Освітня культура інформаційного суспільства в контексті глобалізаційної реальності', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : збірник наукових праць*, Вип. 67, с. 225-232.
8. Кивлюк, ОП., 2011. 'Розвиток освіти та виклики сучасної епохи', *Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : науковий вісник*, Вип. 52, с. 389-394.
9. Конверський, АЄ., Чернорог, РА., 2006. 'Філософська освіта як чинник становлення світоглядної культури', *Вісник Київського національного університету ім. Шевченка. Серія: Філософія. Політологія*, № 81/83, с. 86-88.
10. Readings, B., 1996. 'The University in Ruins', *Harvard University Press*, Cambridge.
11. Washburn, J., 2005. 'University, Inc.: The Corporate Corruption of Higher Education', *Basic Books*, New York.

References

1. Arnovitts, S., Difazio, U., 1994. 'Budushcheye bez raboty (The future without work)', *Izd-vo Lerner, Minneapolis*.
2. Vashkevych, VM., Kyvlyuk, OP., 2009. 'Spryynyattya istoriyi moloddyu za umov suspil'nykh transformatsiy (The perception of history by young people in the conditions of social transformations)', *Hileya. Istorychni nauky. Filosofs'ki nauky. Politychni nauky : nauk. visnyk*, Vyp. 23, с. 304-310.
3. Honcharova, OO., 2017. 'Osnovni tendentsiyi poshyrennya prekarnosti u sotsial'nykh praktykakh ukrayins'koyi molodi (The main tendencies of the spread of excellence in the social practices of Ukrainian youth)', *Hileya. Istorychni nauky. Filosofs'ki nauky. Politychni nauky : naukovyy visnyk : zbirnyk naukovykh prats'*, Vyp. 118 (3), s. 199-204.
4. Granovetter, M., 1973. 'Sila slabykh uz (The Strength of Weak Ties)', *Amerikanskiy zhurnal sotsiologii*, T. 78, с. 1360-1380.
5. Zhyzhko, TA., 2013. 'Filosofiya akademichnoyi osvity : monohrafiya (Philosophy of Academic Education: Monograph)', *Vydavnytstvo NPU im. M. P. Drahomanova*, Kyiv.
6. Kalkhun, K., 2011. 'Universytet u kryzi? (Does University in crisis?)', *Zhurnal sotsial'noyi krytyky «Spil'ne»*, № 3, s. 8-17.
7. Kyvliuk, OP., 2016. 'Osvitnya kul'tura informatsiynoho suspil'stva v konteksti hlobalizatsiynoyi real'nosti (Educational Culture of the Information Society in the Context of Globalization Reality)', *Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi : zbirnyk naukovykh prats'*, Vyp. 67, s. 225-232.
8. Kyvliuk, OP., 2011. 'Rozvytok osvity ta vyklyky suchasnoyi epokhy (Development of Education and Challenges of the Modern Era)', *Hileya. Istorychni nauky. Filosofs'ki nauky. Politychni nauky : naukovyy visnyk*, Vyp. 52, s. 389-394.
9. Konvers'kyu, AYE., Chernoroh, RA., 2006. 'Filosofs'ka osvita yak chynnyk stanovlennya svitohlyadnoyi kul'tury (Philosophical Education as a Factor for the Formation of World-Cultural Culture)', *Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu im. Shevchenka. Seriya: Filosofiya. Politolohiya*, № 81/83, s. 86-88.
10. Readings, B., 1996. 'The University in Ruins', *Harvard University Press*, Cambridge.
11. Washburn, J., 2005. 'University, Inc.: The Corporate Corruption of Higher Education', *Basic Books*, New York.